

BESLUT

SB 255/09

2009-03-16

Dnr: 1339/08-20

SAKEN

ABC, SVT1, 2008-11-25, kl. 19.15, inslag om plankningssäkra spärrar i tunnelbanan; fråga om saklighet och mediets genomslagskraft

BESLUT

Inslaget fälls. Granskningsnämnden anser att det strider mot kravet på saklighet.

FÖRELÄGGANDE

Sveriges Television ska på lämpligt sätt offentliggöra nämndens beslut.

INSLAGET

Inslaget inleddes med att nyhetsuppläsaren sa att de borgerliga politikerna ville satsa 200 miljoner kronor på nya plankningssäkra spärrar i kollektivtrafiken, men att det nu visade sig att det gick lika lätt att plankna genom den framtida konstruktionen. Bilder visades på de befintliga spärrarna och en reporter sa att de borgerliga politikerna i SL:s styrelse ville byta ut vändkorsen mot mer plankningssäkra spärrar för att få stopp på gratisåkandet i tunnelbanan. Därefter visades bilder från Lyon på spärrar med höga glasdörrar och reportern sa att dessa spärrar var ett alternativ, men att även de gick att plankna igenom. Bilderna härrörde från aktionsgruppen plankanu och visade en person som slängde en halsduk genom spärren så att den öppnades.

Reportern sa att aktionsgruppen plankanu hade delat ut en CD med bilder på hur lätt det var att plankna genom de nya spärrarna i samband med att framtidens kollektivtrafik debatterades på landstingets budgetmöte samma dag. En intervjuad företrädare för plankanu beskrev olika sätt att ta sig förbi dessa spärrar utan biljett. Hon ansåg att det skulle innebära att miljontals kronor slängdes i sjön om man köpte in dessa spärrar eftersom de inte alls var plankningssäkra som SL-politikerna hävdade. Reportern sa

att den borgerliga alliansen i landstingshuset inte ville ställa upp på en intervju om bilderna, men att oppositionen gav aktionsgruppen visst stöd. SL:s andre vice ordförande (S) tyckte att plankanu hade en poäng när de pekade på att de höga spärrarna inte stoppade plankningen. Han tyckte därför att det var en onödig investering. En företrädare för Miljöpartiet höll också med om att det inte var värt att satsa på högre spärrar, eftersom det faktiskt inte hjälpte mot plankning.

Intervjuerna i inslaget varvades med ytterligare bilder på personer som plankade genom olika typer av tunnelbanespärrar.

ANMÄLAN

Anmälaren uppger att det inte finns något beslut eller någon viljeyttring hos SL att investera 200 miljoner kronor i nya spärrar. SL har inte heller valt framtida konstruktion för nya spärrar och det är därför fel att påstå att det är lika lätt att plankna genom de nya spärrarna. Anmälaren anser därför att inslaget bör fällas för osaklighet. Han ifrågasätter också om det är förenligt med bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft att visa bilder på hur man gör för att begå brott i form av plankning.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget inte strider mot kravet på saklighet och anför till stöd för detta följande.

Att i *ABC* belysa debatten kring en av de större investeringar som Storstockholms Lokaltrafik, SL, står inför torde ligga väl i linje med SVT:s uppdrag att granska och stimulera till debatt.

Planka.nu är en kontroversiell organisation, en lobbygrupp som arbetar med ickeparlamentariska och ibland rent olagliga metoder. Redaktionen bedömde att deras bilder i detta fall hade relevans i den politiska debatten om hur fuskåkningen i Storstockholms lokaltrafik ska kunna minskas, eftersom det råder oenighet om det är värt att satsa på så kallade plankningssäkra spärrar. Det framkom tydligt i inslaget att bilderna kom från plankanu.

Den borgerliga majoriteten i SL:s styrelse drev 2008-11-04 mot oppositionens vilja igenom ett beslut att nuvarande vändkorsspärrar successivt ska ersättas med ”betydligt mer effektiva spärrar”. Något formellt beslut om vilken typ av spärrar som ska köpas in togs inte, men i ett särskilt uttalande av styrelsens socialdemokrater nämndes ”den typ av nästan två meter höga spärrar som är på väg att införas”. I början av inslaget säger

reportern att de spärrar som syns på bilderna från planka.nu är ett av de alternativ som diskuteras.

Eftersom aktionen från planka.nu genomfördes i samband med landstingets budgetmöte var det naturligt för redaktionen att försöka få en kommentar av den borgerliga alliansens talesman i kollektivtrafikfrågor, trafiklandstingsrådet Christer G. Wennerholm (M). Reportern hade kontakt med dennes pressekreterare Håkan Filipsson, som gav beskedet att landstingsrådet tackade nej med motiveringen att han av princip inte diskuterade med planka.nu. Ingen i den borgerliga alliansen i landstingshuset ville uttala sig enligt Håkan Filipsson. Detta framgick också i inslaget.

Uppgiften om att de nya spärrarna skulle kosta 200 miljoner kronor kom ursprungligen från planka.nu, men reportern kontrollerade rimligheten i uppgiften med Håkan Filipsson, som bekräftade att det avsatts pengar i den storleksordningen för att köpa in nya spärrar, men att det inte var klart exakt vilken typ som skulle väljas. Den frågan hade delegerats till SL:s VD. Inte heller de två representanter för oppositionen som intervjuades i inslaget hade något att invända mot att siffran 200 miljoner kronor användes.

Enligt uppgifter från SL:s pressekreterare till redaktionen skulle det kosta 250 miljoner kronor att ersätta samtliga spärrar. Eftersom beslutet är att successivt ersätta de gamla spärrarna bedömde redaktionen efter en diskussion med henne att 200 miljoner kronor var en rimlig uppskattning av kostnaden.

KOMMENTARER TILL PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Pressekreteraren vid landstingets trafik- och planeringsrotel, Håkan Filipsson, har på eget initiativ kommenterat SVT:s yttrande. Filipsson uppger att han inte diskuterade några siffror eller kostnader med ABC:s reportrar utan att han hänvisade till SL i denna fråga.

En kommentar har också kommit in från SL:s presschef som anför bland annat följande. SL:s pressekreterare har inte bekräftat uppgiften att spärrarna skulle kosta 200 miljoner kronor, eftersom den inte är korrekt. SL har inte beställt några nya spärrar, utom för testbruk. I företagets beslutade investeringsbudget för perioden 2009–2013 har totalt 120 miljoner kronor avsatts för ny- och reinvestering avseende spärrar, varav ca 50 miljoner avser nya, fusionsäkrare spärrar. Den spärrtyp som visades i filmsekvensen är inte den spärrtyp som SL intresserar sig för. Exempelvis går inte det visade halsdukstricket att genomföra.

PROGRAMFÖRETAGETS TILLÄGGSYTTRANDE

Det sägs aldrig i inslaget att det avsatts 200 miljoner kronor i SL:s budget till att köpa nya spärrar. Inslaget speglar en politisk debatt innan ett beslut är taget. Uppgiften att den visade filmsekvensen visar en spärrtyp med en funktionalitet som inte stämmer med den spärrtyp SL intresserar sig för var inget som framfördes vid de kontakter redaktionen hade med SL i samband med att inslaget sändes.

KOMMENTAR FRÅN ANMÄLAREN

Enligt anmälaren fanns uppgiften om att totalt 50 miljoner avsatts för investeringar i nya spärrar under den kommande femårsperioden tillgänglig flera dagar före sändningen på bland annat landstingets webbplats.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SVT ska bedriva programverksamheten sakligt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (5 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas. SVT ska före sändning av program så noggrant som omständigheterna medger kontrollera sakuppgifter i programmet (5 § andra stycket i sändningstillståndet).

SVT ska vidare ta hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (12 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen innebär enligt Granskningsnämndens praxis bland annat att programföretaget måste visa varsamhet när det gäller program eller inslag som kan uppfattas uppmana till brott eller som innebär ett förhållande av brott och brottslingar.

Granskningsnämnden får besluta att ett programföretag som brutit mot villkor i sitt sändningstillstånd på lämpligt sätt ska offentliggöra nämndens beslut (10 kap. 8 § radio- och TV-lagen).

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Saklighet

Granskningsnämnden anser att inslaget inte kunde uppfattas på annat sätt än som ett påstående om att just den typ av spärr som visades på bilderna från plankanu var ett av de alternativ som SL övervägde att investera i. I den kommentar till SVT:s yttrande som SL:s presschef gett in i ärendet tillbakavisas att så är fallet. Den enda grund SVT redovisat för sitt påstående är, utöver uppgifterna från plankanu, ett uttalande av de social-

demokratiska ledamöterna i SL:s styrelse där det talas om ”den typ av nästan två meter höga spärrar som är på väg att införas”. Nämnden anser att SVT inte gjort den saklighetskontroll som situationen krävde och att inslaget i denna del därför strider mot kravet på saklighet.

I inslaget påstods också felaktigt att investeringskostnaden för nya plankningssäkra spärrar uppgick till 200 miljoner kronor. SVT uppger i sitt yttrande att man före sändningen hade kontakt med trafiklandstingsrådets pressekreterare och SL:s pressekreterare som bekräftade denna uppgift. Både trafiklandstingsrådets pressekreterare och SL:s presschef dementerar dock att någon sådan bekräftelse skett. Granskningsnämnden, som saknar möjlighet att närmare utreda vad som förekommit vid dessa kontakter, finner inte grund för slutsatsen att inslaget i denna del strider mot kravet på saklighet.

Mediets genomslagskraft

Granskningsnämnden anser inte att de bildillustrationer som visades i inslaget kunde uppfattas som något förhålligande av eller uppmaning till brott. Inslaget strider därför inte mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Henrik Jermsten, Jan-Erik Billinger, Maria Edström, Olle Lidbom, Annika Åhnberg, Nina Wormbs och Susanna Popova efter föredragning av Eva Tetzell.

På Granskningsnämndens vägnar

Henrik Jermsten

Eva Tetzell